

In de navolgende bladzijden gaat professor Becking verder in op het onderwerp „Het contrast in economische ontwikkeling der verschillende geledingen van de productiekolom hout”. Dit onderwerp werd in het oktober-nummer 1965 van dit tijdschrift voor het eerst door hem aan de orde gesteld. Deze bijdrage nu is een antwoord op een commentaar van ir H. A. van der Meiden naar aanleiding van het eerste artikel, welk commentaar eveneens in het november-nummer voornoemd werd opgenomen.

Gezien de actualiteit van het onderwerp heeft de redactie plaatsruimte beschikbaar gesteld voor een verdere polemiek terzake. De redactie aanvaardt echter geen verantwoordelijkheid voor de juistheid van het aangevoerde cijfermateriaal en voor de daaruit getrokken conclusies.

Repliek op het Commentaar bij

Het contrast in economische ontwikkeling der verschillende geledingen van de productiekolom hout

[64 : 721]

J. H. BECKING

Gaarne wil ik gebruik maken van de mij door de Redactie geboden gelegenheid om op bovengenoemd commentaar van repliek te dienen.

Ir Van der Meiden begint zijn commentaar met het verwijt, dat de titel van het artikel de inhoud niet dekt, omdat er geen sprake is van een analyse van de economische ontwikkeling van houthandel en houtindustrie. Is dit argument echter wel redelijk? Men mag toch niet uit het oog verliezen, dat de betreffende geledingen wel hebben getuigd van een bevredigende economische ontwikkeling met stijgende omzetten en belangrijke nieuwe investeringen maar overigens de boeken zorgvuldig dicht hebben gehouden, waardoor geen inzicht kon worden verkregen in de behaalde bedrijfsresultaten. Waar zou ik onder deze omstandigheden dan wel de voor een analyse benodigde gegevens vandaan moeten halen?

Opvallend is het verder, dat op de Studiekringdag 1965, naar aanleiding waarvan dit artikel werd geschreven, de houtindustrie niet heeft gearzeld haar economische ontwikkeling aan de bosbouw tot voorbeeld te stellen namelijk een doelmatige arbeidsrationalisatie en een betere aanpassing aan de gewijzigde marktverhoudingen. Deze belangstelling voor de bosbouw resulteerde in de raad: Produceer meer afvalhout en goedkoop industriehout en bereikte haar hoogtepunt met de teelt van populieren in korte omloop als een goede propositie voor de in financiële moeilijkheden geraakte Nederlandse bosbouw aan te bevelen.

Wordt met deze feiten het contrast in economische ontwikkeling van de bosbouw in vergelijking met de andere geledingen van de produktiekolom hout niet duidelijk geïllustreerd? Daarnaast is tevens een groot verschil in

bereidheid te constateren om een behoorlijk inzicht te geven in de behaalde bedrijfsresultaten.

Voorts bestrijdt Van der Meiden mijn mening, dat de houtprijzen in Nederland in vergelijking met het buitenland, vooral wat het loofhout betreft, zeer laag liggen. Daartoe vergeleek ik enkele recente prijzen van dunne loofhoutsortimenten in Noorwegen en wel ongeschild espenpapierhout (dikte minder dan 20 cm), espenspaanplatenhout en espenlucifershout (middendiameter 20—24 cm) van respectievelijk f 35, f 38 en f 57,50 per m³ franco autoweg met de gemiddelde opbrengst van *al* het geproduceerde loofhout van de grotendeels uit loofhout bestaande bossen van Singraven ad f 23 à f 24 per m³ (\pm 400 m³ eik, es, esdoorn en populier per jaar). Ook de in de latere tweede tabel opgenomen oogstkostenvrije houtopbrengsten van Nederlandse bosbedrijven spreken in dit opzicht een duidelijke taal.

De in het populierenproject vermelde houtprijs van f 40 per m³ ongeschild dikhout zegt echter niets, daar het hier geen werkelijk gemaakte houtprijs is, maar slechts een prijsidee over 15 jaar zonder enige garantie van de zijde van de houtindustrie en waarbij bovendien geen rekening is gehouden met de te verwachten verdere geldontwaarding.

Interessant is de mededeling, dat voor populieren lucifershout in Nederland f 60 à 70 per m³ op stam te maken is. Jammer is alleen, dat niet tevens bekend is gesteld, waar men tegen deze prijs terecht kan.

In een volgend punt verwerpt commentator mijn opvatting, dat de Vereniging van Nederlandse Boseigenaren en het Bosschap bij de bevordering van de houtafzet een meer actieve rol zouden kunnen spelen. Naar zijne mening zijn deze organisaties niet voor economische doelstellingen bedoeld. Maar kunnen zij zich dan wel bezighouden met de organisatie van de bosbrandweer, de verlaging van belastingen en het verkrijgen van een rijks-subsidie?

Vervolgens bestrijdt Van der Meiden mijn veronderstelling, dat het voorgestelde populierenbos met korte omloop voor recreatieve doeleinden weinig aantrekkelijk is. Hij stelt daartegenover, dat de populier door zijn snelle groei en goede mengingsmogelijkheden juist kansen biedt om snel tot een afwisselend bos te komen. Gaat snelle groei met de neiging tot overheersing echter wel samen met goede mengingsmogelijkheid? Worden in het project door de aanvaarding van de zeer korte omloop en het nastreven van zuivere opstanden ter opvoering van de productie de kansen om snel tot een afwisselend bos te komen niet bij voorbaat uitgeschakeld? Verder wordt verwezen naar het rapport, dat is uitgebracht in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Papierfabrikanten, waarin zou zijn aangegeven, dat de consequenties van de recreatieve voorzieningen op het op productie gerichte deel van het bos gering zijn. Wordt hiermede het vraagstuk niet volslagen omgedraaid? De discussie loopt toch niet over de vraag in hoeverre de recreatieve voorzieningen van invloed zijn op het afzonderlijke productiebos, maar omgekeerd in hoeverre dit voor de houtindustrie te stichten productiebos ook

van betekenis is voor de recreatie? Het rapport van het ontwerp bureau moge in alle opzichten gunstig zijn, belangrijk zou het zijn hierover de mening te vernemen van een geheel onpartijdige niet commercieel aan een opdracht gebonden deskundige instantie.

Vervolgens komen wij dan tot het kernpunt, namelijk de financiële aspecten van het door Van der Meiden en het Bosbouwproefstation voor de papierindustrie uitgewerkte voorstel tot aanleg van 5000 ha populierenbos in Oostelijk Flevoland. De betreffende rapporten werden mij, na de Studiekringdag, welwillend toegonden, echter met de mededeling, dat een besloten gedachtenwisseling hierover zeer op prijs zou worden gesteld, maar aan een openbare discussie in dat stadium bepaald geen behoefte bestond. Voor mijn artikel kon ik derhalve van de in deze rapporten vervatte gegevens geen gebruik maken. Ik heb ze daarom ter zijde gelegd en mijn kritiek beperkt tot datgene, wat op de Studiekring over dit voorstel is bekend gesteld en andere publicaties.

Ik ben dankbaar, dat met het commentaar de geheimhouding is opgeheven en nu de mogelijkheid is geopend voor een bredere en beter te motiveren discussie. Ik zou deze gedachtewisseling in twee gedeelten willen splitsen:

a. een meer theoretische deel betreffende de voor de financiële prognose gebezigde methodiek en

b. een meer practisch deel namelijk de beoordeling van de voor de prognose aangenomen normen.

ad. a. Voor de berekening van de financiële aspecten van dit voorstel hebben de ontwerpers het *pachtmodel* gekozen. Dit model is voor de bosbouw, in tegenstelling met de landbouw, ongebruikelijk en ook bepaald minder geschikt. Bij bosbedrijven wordt toch de noodzakelijke en onverbreekelijk aan de grond verbonden staande houtvoorraad niet door de pachtheer, maar geheel door de pachter opgebouwd en bekostigd. Deze investering in de staande houtvoorraad overtreft in vele gevallen die voor gebouwen en drainage bij de landbouw in belangrijke mate. Het is dan ook niet goed denkbaar, dat een bosexploitant daartoe over zou gaan zonder een volstreekte titel op de grond. In elk geval is voor de bepaling van de investering voor dit project niet enkel de kostenwaarde van de staande houtvoorraad doch ook de marktwaarde van de grond in rekening te brengen, daar de grond toch blijvend aan elk ander gebruik wordt onttrokken.

Voor de berekening van de kostenwaarde van de staande houtvoorraad met de daarvoor ontworpen formule wordt bij het pachtmodel de grondwaarde vervangen door de gekapitaliseerde pacht. Dit lijkt een aanvaardbare oplossing, maar bij nadere beschouwing blijkt de gekapitaliseerde pacht afhankelijk te zijn van de rentevoet. Hoe hoger de rentevoet, hoe lager de gekapitaliseerde pacht, hetgeen een verlagende invloed heeft op de kostenwaarde van de staande houtvoorraad. Dit is uiteraard onaanvaardbaar, daar een hogere rentevoet bij een bepaalde grondwaarde een verhogende invloed moet hebben op de kostenwaarde van de staande houtvoorraad. Hieruit blijkt, dat het pachtmodel voor vergelijkende berekeningen met verschillende rentevoeten, zoals deze in het rapport zijn uitgevoerd, bepaald niet bruikbaar is.

Tenslotte zou ik er nog op willen wijzen, dat bij de berekening van financiële aspecten steeds uitgegaan dient te worden van de *huidige* kosten- en opbrengstnormen. Pachtbosbedrijven bestaan echter niet en alleen reeds om deze reden is het pachtmodel niet bruikbaar.

In plaats van het pachtmodel zou ik het *normaalbos-model* willen aanbevelen, dat goed past voor de bestaande bosbedrijven. De investering is bij dit model de som van de marktwaarde van de grond en de kostenwaarde van de normale staande houtvoorraad. Bij het onderhavige project gaat het om de marktwaarde van ongedraineerde en onbebouwde landbouwgrond van uitstekende kwaliteit, die naar de mij ter beschikking staande gegevens op \pm f 6000 per ha zou kunnen worden gesteld. De kostenwaarde van de normale staande houtvoorraad kan met de in mijn artikel aangegeven formule op de klassieke wijze worden berekend. De directe kosten zijn in het normale bos jaar voor jaar gelijk, waardoor het exploitatie-saldo constant en onafhankelijk van de rentevoet is. Uit dit exploitatie-saldo is het rendement van het geïnvesteerde kapitaal te berekenen. De kostprijs van het gevelde hout per m³ vindt men door de jaarlijkse kosten te verminderen met de rente van het geïnvesteerde kapitaal en deze som door de verkregen houtmassa te delen.

Het verschil tussen de beide modellen blijkt duidelijk bij vergelijking van de uitkomsten met gelijke basis-gegevens. Voor deze vergelijking is een rentevoet van 4% aangenomen en zijn de navolgende kosten- en opbrengstnormen aan bijlage IV van het rapport ontleend:

1. Herbebossingskosten van het populierenbos met 1-jarig plantsoen per ha cultuur = f 640
2. Directe kosten van het continue bedrijf per j/ha bos

a. onderhoud beplantingen	f	13,70
b. kosten beheer en instandhouding bedrijfsuitrusting	f	41,00
c. pacht	f	200,00
d. aftrek jachtpacht	f	—11,50
		243,20
Netto-kosten per j/ha bos	f	243,20
3. Totale kosten voor het continue bosbedrijf bij 16-jarige omloop per j/ha bos = $\frac{640}{15} + 243,20 = f 285,87$
4. Totale opbrengst van het continue bosbedrijf bij 16-jarige omloop per j/ha bos
 - a. houtopbrengst per j/ha bos = $\frac{215}{15} = 14,33 \text{ m}^3$
 - b. geldopbrengst per m³ na aftrek oogstkosten = $(40-8) = f 32$
 - c. geldopbrengst per j/ha bos = $14,33 \cdot 32 = f 458,56$.

Naar deze normen komt men voor de beide modellen tot de in de nu volgende tabel opgenomen vergelijking der uitkomsten van de beide modellen:

Pacht-model	Normaalbos-model
<i>Investering per ha/bos</i>	
a. grondwaarde	nihi
b. staande houtvoorraad ..	f 2.891
samen f 2.891	
<i>Exploitatiesaldo per ha/bos</i>	
f (458,56 — 285,87) = 172,69	
<i>Kapitaalrendement</i>	
$\frac{172,69}{28,91} = 5,97\%$	
<i>Kostprijs per m³ op stam</i>	
$\frac{(115,64 + 285,87)}{14,33} = f 28,01$	
<i>Investering per ha/bos</i>	
a. grondwaarde	f 6000
b. staande houtvoorraad ..	f 3226
samen f 9226	
<i>Exploitatiesaldo per ha/bos</i>	
f (458,56 — 85,87) = 372,69	
<i>Kapitaalrendement</i>	
$\frac{372,69}{92,26} = 4,04\%$	
<i>Kostprijs per m³ op stam</i>	
$\frac{(369,04 + 85,37)}{14,33} = f 31,74$	

ad b. Ik wil thans overgaan tot het tweede deel van mijn betoog, de beoordeling van de voor de financiële prognose gebezigde kosten- en opbrengstnormen.

De door de ontwerpers aangenomen kosten- en opbrengstnormen zijn ontleend aan onderzoekresultaten. Hierbij hebben zij echter geheel uit het oog verloren, dat tussen onderzoek- en bedrijfsresultaten een zeer brede marge bestaat. Bij het onderzoek worden toch maar al te vaak — vooral als de onderzoeker niet in het bedrijf staat — verschillende posten over het hoofd gezien, terwijl bovendien met de talloze in de praktijk optredende onvermijdelijke storende invloeden, zoals ongunstige weersgesteldheid, ziekten en plagen, gebrek aan vakbekwame arbeiders enz., geen of geheel onvoldoende rekening wordt gehouden. Om deze reden zijn onderzoekresultaten eigenlijk niet te gebruiken als grondslag voor een financiële prognose. Men dient in stede daarvan uit te gaan van daadwerkelijke bedrijfsresultaten van deskundig beheerde bosbedrijven met een doelmatige bedrijfsboekhouding. Om toevalligheden in een bepaald jaar te neutraliseren zijn de normen dan vast te stellen naar het gemiddelde van de laatste 5 jaren. Men blijft dan met beide benen op de grond staan en verliest zich niet in gevaarlijke speculaties.

Ik had dan ook gehoopt, dat Van der Meiden in zijn commentaar zou komen met bedrijfsresultaten. Dit is echter niet het geval, hij beperkt zich tot losse uitspraken en discriminerende opmerkingen, waarmede men geen stap verder komt. Ik zal hem op deze weg niet volgen, doch trachten aan mijn betoog een bredere basis te verlenen dan de populierenopstanden in Singraven, door daarin thans de bedrijfsresultaten te betrekken van een drietal deskundig geleide Nederlandse bosbedrijven met een goede bedrijfsboekhouding doch van zeer uiteenlopende grootte namelijk het Staatsbosbeheer,

De Utrecht en Singraven. Men zal mij tegenwerpen, dat dit geen populieren-bedrijven zijn, wat uiteraard geheel juist is. De bossen van het Staatsbos-beheer en de Utrecht bestaan voor meer dan 90% uit naaldhout, terwijl in Singraven het loofhout met 58% domineert. Dit grote verschil in samenstelling is echter voor de vergelijking minder storend dan het op het eerste gezicht lijkt, daar de kostennormen voor het naaldhout lager en de opbrengst-normen voor het naaldhout hoger zijn dan die van de populier. De verge-lijking met deze drie bosbedrijven zal derhalve niet te ongunstig voor de populier kunnen uitvallen.

De betrekkelijke gegevens, die respectievelijk uit onderzoek- en bedrijfs-resultaten zijn afgeleid, zijn in de nu volgende tabel overzichtelijkheidsshalve tegenover elkaar gesteld.

Onderzoeknormen		Bedrijfsnormen voor 1960/1964		
Kosten- en opbrengstnormen	Populier O. Flevoland	Staatsbos-beheer 41.156 ha	De Utrecht 1.413 ha	Singraven 204 ha
Bosaanlegkosten per ha cultuur	f 640	f 1.357	f 1.757	f 1.831
Bosverzorgingskosten per ha bos	f 13,70	f 33,49	f 25,58	f 26,16
Oogstkosten per geveld m ³	f 8,00	f 17,83	f 14,29	f 11,27
Algemeen beheer en bedrijfsuitrusting per ha bos	f 41,00	f 65,31	f 71,93	f 128,58
Netto-houtproductie per j/ha bos	m ³ 14,33	m ³ 5,82	m ³ 5,92	m ³ 9,28
Oogstkostenvrije opbrengst p. netto m ³	f 32,00	f 15,94	f 26,84	f 27,28
Diverse opbrengsten (jacht)	f 11,50	f 3,50	f 3,03	f 0,34

Uit dit overzicht kan slechts worden geconcludeerd, dat de uit onderzoek-resultaten afgeleide kostennormen zeer veel lager en de dito opbrengst-normen zeer veel hoger zijn dan die, welke op bedrijfsresultaten zijn ge-baseerd. Hierdoor zal van de voorgespiegelde goede rentabiliteit van dit miljoenenproject, mede door de gewraakte berekeningsmethodiek, niets over-blijven. Het kan slechts verliesgevend zijn.